

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA

17. září 2002 (*)

„Volný pohyb osob – Migrující pracovník – Práva pobytu rodinných příslušníků migrujícího pracovníka – Práva dětí získávat vzdělání v hostitelském členském státě – Články 10 a 12 nařízení (EHS) č. 1612/68 – Občanství Evropské unie – Právo pobytu – Směrnice 90/364/EHS – Omezení a podmínky“

Ve věci C-413/99,

jejímž předmětem je žádost Immigration Appeal Tribunal (Spojené království) zasláná Soudnímu dvoru na základě článku 234 ES, směřující k získání ve sporech probíhajících před tímto soudem mezi

Baumbastovými,

R

a

Secretary of State for the Home Department,

rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu článku 18 ES a článku 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s.15),

SOUDNÍ DVŮR,

ve složení G. C. Rodríguez Iglesias, předseda, P. Jann, F. Macken (zpravodajka) a N. Colneric a S. von Bahr, předsedové senátů, C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, M. Wathelet, V. Skouris, J. N. Cunha Rodrigues a C. W. A. Timmermans, soudci,

generální advokát: L. A. Geelhoed,

vedoucí soudní kanceláře: L. Hewlett, rada,

s ohledem na písemná vyjádření předložená:

- za pana a paní Baumbastovi, jakož i za Mariu Fernandu Sarmiento a Idanellu Baumbast N. Blakem a L. Fransmanem, QC, zmocněnými M. Davidson, solicitor, a za R N. Blakem a S. Harrison, barrister, zmocněnými B. Andonianem, solicitor,
- za vládu Spojeného království J. E. Collinsem, jako zmocněncem, ve spolupráci s P. Sainim, barrister,
- za německou vládu W.-D. Plessingem a B. Muttelsee-Schön, jako zmocněnci,
- za Komisi Evropských společenství N. Yerrell a C. O'Reilly, jako zmocněnkyněmi,

s ohledem na zprávu k jednání,

po vyslechnutí ústních vyjádření pana a paní Baumbastových, jakož i Marie Fernandy Sarmiento a Idanelly Baumbast, R, vlády Spojeného království a Komise na jednání konaném dne 6. března 2001,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 5. července 2001,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Usnesením ze dne 28. května 1999, došlým Soudnímu dvoru dne 28. října 1999, položil Immigration Appeal Tribunal na základě článku 234 ES čtyři předběžné otázky týkající se výkladu článku 18 ES a článku 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15).
- 2 Tyto otázky byly vzneseny v rámci sporů mezi jednak manžely Baumbastovými, jakož i Marií Fernandou Sarmiento a Idanelou Baumbast (dále jen společně „rodina Baumbastových“), a jednak R proti Secretary of State for the Home Department (dále jen „Secretary of State“) ve věci zamítavého rozhodnutí Secretary of State vydat povolení k pobytu na území Spojeného království.

Právní rámec

Právní úprava Společenství

- 3 Podle článku 17 ES:

„1. Zavádí se občanství Unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie doplňuje státní příslušnost členského státu, ale nenahrazuje ji.

2. Občané Unie mají práva a povinnosti stanovené touto smlouvou.“

- 4 Článek 18 odst. 1 ES stanoví, že každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených v této smlouvě a v opatřeních přijatých k jejímu provedení.

- 5 Články 10 až 12 nařízení č. 1612/68 znějí následovně:

„Článek 10

1. Právo usadit se společně s pracovníkem, který je státním příslušníkem jednoho členského státu a je zaměstnán na území jiného členského státu, mají bez ohledu na své státní občanství tyto osoby:

- a) jeho manžel nebo manželka a jejich potomci mladší 21 let nebo na něm závislí,
- b) příbuzní ve vzestupné linii pracovníka a jeho manžela nebo manželky, kteří jsou na nich závislí.

2. Členské státy umožní přijetí všech rodinných příslušníků, na které se nevztahuje ustanovení odstavce 1 a kteří jsou závislí na výše uvedeném pracovníkovi nebo s ním žijí v zemi posledního pobytu ve společné domácnosti.

3. Pro použití odstavců 1 a 2 musí mít pracovník pro svou rodinu ubytování, které se považuje za obvyklé pro tuzemské pracovníky v regionu, kde je zaměstnán, aniž by toto ustanovení mohlo vést k diskriminaci mezi vlastními pracovníky a pracovníky z jiných členských států.

Článek 11

Manžel nebo manželka a děti mladší 21 let nebo závislí na státním příslušníkovi členského státu, který vykonává na území jiného členského státu zaměstnání nebo samostatnou výdělečnou činnost, jsou oprávněni k přístupu k jakémukoli zaměstnání na celém území stejného státu, a to i pokud nejsou státními občany žádného členského státu.

Článek 12

Děti státního příslušníka členského státu, který je nebo byl zaměstnán na území jiného členského státu, mají přístup k obecnému, učňovskému a odbornému vzdělání za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu, pokud tyto děti mají bydliště na jeho území.

Členské státy budou podporovat podněty umožňující těmto dětem získávat uvedené vzdělání za co nejlepších podmínek.“

- 6 Na základě čl. 1 odst. 1 prvního pododstavce směrnice Rady 90/364/EHS ze dne 28. června 1990 o právu pobytu (Úř. věst. L 180, s. 26; Zvl. vyd. 20/01, s. 3) udělí členské státy právo pobytu státním příslušníkům členských států, kterým toto právo nevzniklo na základě jiných ustanovení práva Společenství, a jejich rodinným příslušníkům uvedeným v odstavci 2 za podmínky, že mají pro sebe i pro své rodinné příslušníky uzavřeno nemocenské pojištění vůči všem rizikům v hostitelském členském státě a mají dostatečné finanční prostředky, aby se během svého pobytu nestali zátěží pro sociální pomoc hostitelského členského státu.
- 7 V souladu s čl. 1 odst. 1 druhým pododstavcem směrnice 90/364 jsou prostředky uvedené v prvním pododstavci považovány za dostatečné, jsou-li vyšší než úroveň prostředků, pod kterou hostitelský členský stát může poskytovat sociální pomoc svým státním příslušníkům, přičemž se berou v úvahu osobní poměry žadatele a popřípadě osob přijatých na základě čl. 1 odst. 2 této směrnice.
- 8 Článek 1 odst. 1 třetí pododstavec směrnice 90/364 stanoví, že nemůže-li být v členském státě druhý pododstavec použit, jsou prostředky žadatele považovány za dostatečné, jsou-li vyšší než minimální dávky sociálního zabezpečení vyplácené hostitelským členským státem.
- 9 Článek 1 odst. 2 směrnice 90/364 stanoví:
- „Právo usadit se v jiném členském státě spolu s osobou mající právo pobytu mají bez ohledu na svou státní příslušnost tyto osoby:
- manžel nebo manželka a jejich vyživovaní potomci,
 - vyživovaní předci osoby mající právo pobytu a předci jejího manžela nebo manželky.
- 10 Článek 3 směrnice 90/364 stanoví, že právo pobytu trvá, pokud oprávněné osoby splňují podmínky stanovené článkem 1 této směrnice.“

Vnitrostátní právní předpisy

- 11 Článek 7 odst. 1 Immigration Act 1988 (imigrační zákon z roku 1988) stanoví:
- „Od osoby nebude požadováno povolení ke vstupu nebo k pobytu ve Spojeném království v souladu s [Immigration Act 1971], je-li ke vstupu nebo k pobytu oprávněna na základě práva Společenství, kterého se může přímo dovolávat, nebo na základě jakéhokoli jiného ustanovení přijatého podle čl. 2 odst. 2 European Communities Act 1972 [zákon z roku 1972 o Evropských společenstvích].“
- 12 Článek 3 Immigration (European Economic Area) Order 1994 (usnesení o imigraci z roku 1994 pro Evropský hospodářský prostor, 1994 SI 1895, dále jen „EEA Order“) stanoví obecnou zásadu, podle které musí být státní příslušníci jedné ze smluvních stran dohody o Evropském hospodářském prostoru ze dne 2. května 1992 (Úř. věst. 1994 L 1, s. 3; Zvl. vyd. 11/52, s. 3, dále jen „dohoda o EHP“), jakož i jejich rodinní příslušníci připuštěni do Spojeného království na základě pouhého předložení platného průkazu totožnosti nebo cestovního pasu.
- 13 Na základě čl. 4 odst. 1 EEA Order má „oprávněná osoba“ právo pobývat ve Spojeném království po dobu, po kterou má tento statut. Toto právo je rozšířeno čl. 4 odst. 2 EEA Order na rodinné příslušníky, včetně manžela nebo manželky.
- 14 Podle článku 6 EEA Order je „oprávněnou osobou“ zejména státní příslušník jedné ze smluvních stran dohody o EHP, který vykonává ve Spojeném království zaměstnání.
- 15 Článek 255 United Kingdom Immigration Rules (House of Commons Paper 395) (Imigrační pravidla přijatá Parlamentem Spojeného království v roce 1994, dále jen „Immigration Rules“) stanoví:

„Státnímu příslušníkovi EHP (který není studentem) nebo rodinnému příslušníkovi této osoby, kteří obdrželi povolení k pobytu platné na dobu 5 let a kteří pobývali ve Spojeném království v souladu s ustanoveními EEA Order 1994 po dobu 4 let a nadále zde pobývají, může být na jejich žádost vyznačena v povolení k pobytu poznámka, že jsou oprávněni pobývat na území Spojeného království bez časového omezení.“

Spory v původních řízeních

Věc Baumbast

- 16 Paní Baumbast, kolumbijské státní příslušnosti, se v květnu 1990 provdala za p. Baumbasta, který je německým státním příslušníkem. Jejich rodina se skládá ze dvou dcer, starší Marii Fernandy Sarmiento, jež je nemanželskou dcerou pí Baumbast, která má kolumbijskou státní příslušnost, a mladší Idannelly Baumbast, která má dvojí státní příslušnost, německou a kolumbijskou.
- 17 Z předkládacího usnesení vyplývá, že pro potřeby žádosti o rozhodnutí o předběžných otázkách se účastníci původního řízení dohodli, že, pokud jde o otázky práva Společenství, je Maria Fernanda Sarmiento rovněž považována za rodinného příslušníka p. Baumbasta. V důsledku toho je označována v předkládacím usnesení za jedno z dětí této rodiny.
- 18 V červnu 1990 bylo příslušníkům rodiny Baumbastových vydáno povolení k pobytu platné na dobu pěti let. Mezi lety 1990 a 1993 vykonával p. Baumbast ve Spojeném království hospodářskou činnost, nejdříve jako pracovník, později jako podnikatel. Vzhledem k tomu, že po úpadku svého podniku nemohl najít ve Spojeném království dostatečně dobře placenou práci, vykonával od roku 1993 zaměstnání u německých společností působících v Číně a Lesotho. Ačkoliv p. Baumbast od té doby hledal pravidelně práci ve Spojeném království, jeho profesní situace se ke dni předkládacího usnesení nezměnila.
- 19 Po uvedení do doby vlastnili manželé Baumbastovi dům ve Spojeném království a jejich dcery zde chodily do školy. Nepobírali zde sociální dávky a vzhledem k tomu, že měli uzavřeno komplexní zdravotní pojištění v Německu, v případě potřeby tam z důvodu lékařské péče vycestovávali.
- 20 V květnu 1995 podala pí Baumbast žádost o časově neomezené povolení k pobytu („indefinite leave to remain“) ve Spojeném království pro sebe a pro ostatní členy své rodiny. V lednu 1996 odmítl Secretary of State obnovit povolení k pobytu p. Baumbasta, jakož i doklady o povolení k pobytu pí Baumbast a jejich dětí.
- 21 Dne 12. ledna 1998 byl proti tomuto zamítavému rozhodnutí podán opravný prostředek k Immigration Adjudicator (Spojené království). Immigration Adjudicator shledal, že p. Baumbast není pracovníkem ani osobou mající obecné právo pobytu stanovené směrnicí 90/364. Pokud jde o děti, Immigration Adjudicator rozhodl, že mají vlastní právo pobytu na základě článku 12 nařízení č. 1612/68. Dále rozhodl, že pí Baumbast má právo pobytu po dobu odpovídající době, po kterou mají její děti práva stanovená v článku 12 tohoto nařízení. Podle Immigration Adjudicator vyplývají práva pí Baumbast z povinnosti uložené členským státům na základě tohoto ustanovení podporovat podněty umožňující dětem získávat vzdělání v hostitelském členském státě za co nejlepších podmínek.
- 22 Pan Baumbast podal za sebe odvolání proti rozhodnutí Immigration Adjudicator k předkládajícímu soudu. Secretary of State podal odvolání k předkládajícímu soudu ve věci rozhodnutí týkajícího se pí Baumbast a jejich dvou dětí.

Věc R

- 23 R, americké státní příslušnosti, je matkou dvou dětí ze svého prvního manželství s francouzským státním příslušníkem, které mají dvojí státní příslušnost francouzskou a americkou. Usadila se v roce 1990 ve Spojeném království jakožto manželka státního příslušníka Společenství požívající práva přiznaná Smlouvou o ES a bylo jí povoleno pobývat ve Spojeném království až do října 1995.

- 24 R a její první manžel se rozvedli v září 1992, ale Secretary of State v té době nepřijal žádné opatření, pokud jde o přistěhovalecký status R, a R nadále pobývala ve Spojeném království. Podle podmínek použitelných na rozvod musely děti zůstat se svou matkou v Anglii a Walesu po dobu nejméně pěti let po rozvodu nebo po jakoukoli jinou dobu určenou společnou dohodou stran. Po rozvodu se děti pravidelně stýkaly se svým otcem, který stále pobývá a pracuje ve Spojeném království a který sdílí s jejich matkou odpovědnost za jejich výchovu jak z hlediska citového, tak z hlediska finančního.
- 25 Ze spisu ve věci v původním řízení rovněž vyplývá, že během svého pobytu ve Spojeném království koupila R dům a založila architektonickou kancelář zaměřenou na design interiérů, do které investovala velké částky peněz. Znovu se provdala za britského státního příslušníka v roce 1997.
- 26 V říjnu 1995 byla jménem a na účet R a jejích dvou dcer podána na základě vnitrostátního práva žádost o časově neomezené povolení k pobytu ve Spojeném království. Dne 3. prosince 1996 bylo dětem, jakožto rodinným příslušníkům migrujícího pracovníka, přiznáno právo pobytu ve Spojeném království na časově neomezenou dobu. Žádost týkající se R byla však odmítnuta vzhledem k tomu, že Secretary of State nebyl přesvědčen o tom, že rodinná situace byla natolik výjimečná, aby odůvodnila výkon jeho diskreční pravomoci. Podle jeho názoru byly děti dostatečně mladé na to, aby se přizpůsobily životu ve Spojených státech, pokud by tam musely doprovázet svou matku.
- 27 Jedna z otázek vznesených v rámci opravného prostředku podaného k Immigration Adjudicator proti zamítavému rozhodnutí Secretary of State povolit právo pobytu R na časově neomezenou dobu byla, zda toto zamítavé rozhodnutí bylo zásahem do práva být vychováván a pobývat ve Spojeném království, jakož i do práva na rodinný život, jež požívají děti R na základě práva Společenství. Immigration Adjudicator zamítl tento opravný prostředek rozhodnutím, proti kterému se R odvolala k Immigration Appeal Tribunal.

Předběžné otázky

- 28 Vzhledem k tomu, že spory, které byly Immigration Appeal Tribunal předloženy, vyžadovaly výklad článku 18 ES a nařízení č. 1612/68, Immigration Appeal Tribunal rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„Otázky společné pro obě věci

- 1) a) Jsou děti občany Evropské unie, které jsou samy občany Evropské unie a které se usadily v členském státě během své školní docházky na základní škole, zatímco jejich otec (nebo rodič) vykonával právo pobytu jakožto pracovník v tomto členském státě, jehož není státním příslušníkem („hostitelský stát“), oprávněny pobývat v hostitelském státě, aby zde mohly získat obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68?
- b) Pokud se odpověď na předcházející otázku může lišit podle toho, zda:
 - i) jsou jejich rodiče rozvedeni;
 - ii) pouze jeden z rodičů je občanem Evropské unie a již není pracovníkem v hostitelském státě;
 - iii) děti samy nejsou občany Evropské unie;

jaká kritéria musí vnitrostátní orgány uplatnit ?

- 2) Pokud děti mají práva pobytu v hostitelském státě, aby zde mohly získat obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení (EHS) č. 1612/68, musí být povinnost uložená hostitelskému státu podporovat „podněty umožňující těmto dětem získávat uvedené vzdělání za co nejlepších podmínek“ vykládána v tom smyslu, že umožňuje rodiči, který o děti skutečně pečuje („primary carer“), bez ohledu na to, zda je nebo není občanem Unie, s nimi pobývat za účelem usnadnění výkonu tohoto práva navzdory skutečnosti:

- i) že jejich rodiče jsou rozvedeni nebo
- ii) že jejich otec, který je občanem Evropské unie, již není pracovníkem v hostitelském státě?

Otázky vlastní věci Baumbast

- 3)
 - a) S ohledem na skutečnosti týkající se věci p. Baumbasta, může tento, jakožto občan Evropské unie, požívat přímo použitelného práva pobytu v jiném členském státě Unie v souladu s článkem 18 ES (dříve článek 8 A), když již nemá právo pobytu jako pracovník v souladu s článkem 39 ES (dříve článek 48) a nepožívá právo pobytu v hostitelském státě na základě žádného jiného ustanovení práva Společenství?
 - b) V případě kladné odpovědi, mají v důsledku toho jeho žena a děti odvozená práva pobytu, práce nebo jiná?
 - c) V případě kladné odpovědi mají tato práva na základě článků 11 a 12 nařízení (EHS) č. 1612/68 nebo na základě jiného ustanovení práva Společenství (a pokud ano, na základě kterého)?
- 4)
 - a) Pokud bude odpovězeno na předcházející otázku ve smyslu nepříznivém pro občana Unie, zachovávají si rodinní příslušníci odvozená práva, která původně nabyli jakožto rodinní příslušníci, když se usadili ve Spojeném království s pracovníkem?
 - b) V případě kladné odpovědi, jaké jsou podmínky, které se uplatní?“

K přípustnosti prvních dvou předběžných otázek

- 29 Úvodem je třeba podotknout, že z vyjádření předložených Soudnímu dvoru vyplývá, že mezi začátkem původního řízení a předložením žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce získali jak p. Baumbast a její dvě děti, tak R časově neomezené povolení k pobytu ve Spojeném království. V případě R je udělení tohoto povolení pravděpodobně přičitatelné jejímu manželství s britským státním příslušníkem, i když žádné upřesnění v tomto ohledu nebylo předkládajícím soudem poskytnuto. V důsledku toho, pouze p. Baumbast nezískal časově neomezené povolení k pobytu.
- 30 Za těchto okolností je třeba přezkoumat, zda jsou první dvě předběžné otázky položené předkládajícím soudem přípustné.
- 31 Postup stanovený v článku 234 ES je nástrojem spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy, díky němuž Soudní dvůr poskytuje vnitrostátním soudům výklad práva Společenství, jenž je pro ně nezbytný k vyřešení sporů, které tyto soudy mají rozhodnout (viz rozsudek ze dne 8. listopadu 1990, Gmurzynska-Bscher, C-231/89, Recueil, s. I-4003, bod 18).
- 32 Z toho vyplývá, že je věcí pouze vnitrostátních soudů, kterým byl spor předložen a jež musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, posoudit s ohledem na konkrétní okolnosti věci jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání jejich rozsudku, tak i relevanci otázek, které kladou Soudnímu dvoru. V důsledku toho, jestliže se položené otázky týkají výkladu práva Společenství, je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout (viz zejména rozsudek Gmurzynska-Bscher, citovaný výše, body 19 a 20).
- 33 V rámci rozdělení soudních funkcí mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem, které je upraveno v článku 234 ES, rozhoduje Soudní dvůr o předběžné otázce, aniž by se v zásadě musel zabývat okolnostmi, které vedly vnitrostátní soudy k tomu, aby mu předložily předběžné otázky, a za kterých chtějí použít ustanovení práva Společenství, o jehož výklad Soudní dvůr požádaly (viz rozsudek Gmurzynska-Bscher, citovaný výše, bod 22).
- 34 Jinak by tomu bylo pouze za předpokladu, že se buď jeví, že postup článku 234 ES byl zneužit a byl ve skutečnosti použit proto, aby Soudní dvůr rozhodl, i když neexistuje skutečný spor, nebo je zjevné, že ustanovení práva Společenství předložené k výkladu Soudního dvora nelze použít přímo ani

nepřímo na okolnosti daného případu (viz v tomto smyslu rozsudky Gmurzynska-Bscher, citovaný výše, bod 23, a ze dne 17. července 1997, Giloy, C-130/95, Recueil, s. I-4291, bod 22).

- 35 Časově neomezená povolení k pobytu ve Spojeném království byla nepochybně udělena pí Baumbast a jejím dětem dne 23. června 1998, tj. před rozhodnutím předkládajícího soudu ze dne 28. května 1999, a R pozdějšího blíže neupřesněného dne.
- 36 Z vyjádření přednesených na jednání však vyplývá, že tato povolení byla udělena podle britského práva a že otázka práv přiznaných jednotlivcům právem Společenství nebyla vyřešena.
- 37 Je rovněž třeba konstatovat, že tyto otázky byly položeny v rámci skutečného sporu a že předkládající soud předložil Soudnímu dvoru vysvětlení jejich skutkového a právního rámce, jakož i důvody, pro které se domníval, že odpověď na tyto otázky je nezbytná pro vydání jeho rozhodnutí.
- 38 Z předcházejícího vyplývá, že první dvě otázky předložené předkládajícím soudem jsou přípustné.

K první otázce

- 39 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda jsou děti občana Evropské unie, které se usadily v členském státě, zatímco jejich rodič vykonával práva pobytu jakožto migrující pracovník v tomto členském státě, oprávněny zde pobývat, aby zde mohly získat obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68, včetně případu, kdy se rodiče mezitím rozvedli, kdy je pouze jeden z rodičů občanem Unie a již není migrujícím pracovníkem v hostitelském členském státě nebo kdy děti samy nejsou občany Unie.

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

- 40 I když připouštějí, že právo pobytu a právo zápisu do školského systému v hostitelském členském státě stanovené v člancích 10 a 12 nařízení č. 1612/68 nejsou neomezená, R a rodina Baumbastových tvrdí, že podmínky stanovené pro přiznání práv vyplývajících z článku 12 tohoto nařízení jsou ve věcech v původních řízeních splněny. Ve věci R nic nenasvědčuje tomu, že děti přestaly být rodinnými příslušníky svého otce, který stále pracuje v hostitelském členském státě. Ve věci Baumbast je jedinou okolností, která by mohla vést k domněnce, že děti přestaly splňovat podmínky článku 12 tohoto nařízení, to, že jejich otec již nepracuje v uvedeném státě. V souladu s rozsudkem ze dne 15. března 1989, Echternach a Moritz (389/87 a 390/87, Recueil, s. 723), však tato okolnost nemá vliv na zachování jejich práv.
- 41 Vláda Spojeného království a německá vláda rovněž tvrdí, že práva, které má dítě migrujícího pracovníka na základě článku 12 nařízení č. 1612/68, zůstávají v zásadě platná, i když rodiče opustí hostitelský členský stát.
- 42 Německá vláda přesto tvrdí, že v souladu s výše citovaným rozsudkem Echternach a Moritz přiznává článek 12 nařízení č. 1612/68 dítěti vlastní právo pobytu pouze v případě, že nemůže absolvovat školní docházku v členském státě původu.
- 43 Pokud jde konkrétně o věc R, vláda Spojeného království tvrdí, že děti R mají právo pobytu ve Spojeném království z titulu článku 12 nařízení č. 1612/68 z toho důvodu, že ačkoli R a jejich otec jsou rozvedeni, tento pokračuje ve výkonu práv jako migrující pracovník ve Spojeném království.
- 44 Pokud jde o věc R, Komise tvrdí, že i když jsou rodiče rozvedeni, dokud jeden z nich má stále postavení migrujícího pracovníka v hostitelském členském státě, děti mají nadále právo pobytu na základě článku 10 nařízení č. 1612/68 a právo na přístup ke vzdělávání na základě článku 12 téhož nařízení.
- 45 Pokud jde o věc Baumbast, Komise tvrdí, že podle výše citovaného rozsudku Echternach a Moritz si dítě migrujícího pracovníka zachová postavení rodinného příslušníka tohoto pracovníka ve smyslu nařízení č. 1612/68, pokud se rodina dítěte vrátí do členského státu původu a pokud dítě zůstane

v hostitelském členském státě, aby zde pokračovalo ve svých studiích, které nemůže absolvovat v členském státě původu.

46 Komise je toho názoru, že i když skutečnosti, které byly základem výše citovaného rozsudku *Echternach a Moritz*, byly zvláštní v tom, že dítě nemohlo pokračovat ve studiu v členském státě původu, Soudní dvůr zaujal široký výklad článku 12 nařízení č. 1612/68. Situace dětí rodiny Baumbastových se neliší od situace, jež byla základem tohoto rozsudku, a proto zde není na první pohled žádný důvod k tomu, aby se dospělo k jinému výsledku. Komise dospívá k závěru, že pokud Soudní dvůr převezme výklad podaný v tomto rozsudku, děti rodiny Baumbastových mohou dále pobývat ve Spojeném království, aby zde vykonávaly práva zaručená článkem 12 nařízení č. 1612/68.

Závěry Soudního dvora

47 Aby bylo užitečně odpovězeno na první otázku, je třeba rozlišovat mezi dvěma situacemi, ohledně kterých předkládající soud pokládá svou otázku.

48 Úvodem je třeba připomenout, že čl. 1 odst. 1 nařízení č. 1612/68 týkající se postavení migrujícího pracovníka stanoví, že každý státní příslušník členského státu má právo, bez ohledu na místo svého bydliště, na přístup k zaměstnání a na jeho výkon na území jiného členského státu.

49 Pokud jde o věc Baumbast, ze spisu vyplývá, že tato věc se liší od věci R v tom, že p. Baumbast, německý státní příslušník, jenž vykonával jak zaměstnání, tak samostatnou výdělečnou činnost ve Spojeném království po dobu několika let a stále zde pobývá, již nepracuje ve Spojeném království. Za těchto okolností se předkládající soud táže, zda jeho děti mohou pokračovat ve školní docházce ve Spojeném království na základě ustanovení článku 12 nařízení č. 1612/68.

50 V tomto ohledu je třeba připomenout, že cíl nařízení č. 1612/68, tj. volný pohyb pracovníků, vyžaduje proto, aby byl tento pohyb zajištěn za současného dodržování svobody a důstojnosti, optimální podmínky pro začlenění rodiny pracovníka Společenství v hostitelském členském státu (viz rozsudek ze dne 13. listopadu 1990, *Di Leo*, C-308/89, Recueil, s. I-4185, bod 13).

51 Jak již Soudní dvůr uvedl v bodě 21 výše citovaného rozsudku *Echternach a Moritz*, aby takovéto začlenění bylo úspěšné, je nezbytné, aby dítě pracovníka Společenství mělo možnost absolvovat školní docházku a studovat v hostitelském členském státě, jak stanoví výslovně článek 12 nařízení č. 1612/68 za účelem úspěšného ukončení této docházky nebo studia.

52 Za takových okolností, jež jsou základem věci Baumbast, může to, že je dítěti občana Unie zabráněno pokračovat ve školní docházce v hostitelském členském státě, neboť je mu odmítnuto povolení k pobytu, odradit tohoto občana od výkonu práv volného pohybu stanovených v článku 39 ES, a je tak na překážku účinnému výkonu svobody takto zaručené Smlouvou o ES.

53 I když je skutečností, že Soudní dvůr ve výše citovaném rozsudku *Echternach a Moritz* uvedl, že dotčené dítě nemohlo po návratu svého otce do členského státu původu pokračovat ve svých studiích, protože zde neexistovala koordinace školních diplomů, nic to nemění na tom, že úvahy Soudního dvora směřovaly k zajištění, v souladu s cílem začlenění rodinných příslušníků migrujících pracovníků sledovaným nařízením č. 1612/68, toho, že dítě jednoho z těchto pracovníků bude moci absolvovat školní docházku a studium v hostitelském členském státě za nediskriminačních podmínek za účelem úspěšného ukončení docházky či studií (viz rovněž rozsudek ze dne 27. září 1988, *Komise v. Belgie*, 42/87, Recueil, s. 5445, bod 10).

54 Povolit dětem občana Unie, které se nacházejí v takové situaci jako děti p. Baumbasta, pokračovat ve školní docházce v hostitelském členském státě pouze tehdy, jestliže je pro ně nemožné absolvovat školní docházku v členském státě jejich původu, je nejen v rozporu se zněním článku 12 nařízení č. 1612/68, který stanoví právo na přístup ke vzdělání dětí státního příslušníka členského státu, „který je nebo byl zaměstnán“ na území jiného členského státu, ale rovněž v rozporu s duchem tohoto článku.

55 V důsledku toho nemůže být přijat omezující výklad tohoto ustanovení navrhaný německou vládou.

- 56 Pokud jde o to, zda skutečnost, že děti samy nejsou občany Unie, může mít vliv na odpověď na první otázku, stačí připomenout, že v souladu s článkem 10 nařízení č. 1612/68 potomci pracovníka Společenství mladší 21 let nebo na něm závislí jsou bez ohledu na svou státní příslušnost považováni za rodinné příslušníky a mají právo usadit se společně s pracovníkem, a proto mají právo být přijaty do školského systému v souladu s článkem 12 tohoto nařízení.
- 57 Krom toho právo usadit se s migrujícím pracovníkem, které mají „jeho manžel nebo manželka a jeho potomci mladší 21 let nebo na něm závislí“, musí být vykládáno v tom smyslu, že toto právo požívají jak potomci tohoto pracovníka, tak potomci jeho manžela nebo manželky. Vykládat toto ustanovení omezujícím způsobem v tom smyslu, že pouze společné děti migrujícího pracovníka a jeho manžela nebo manželky mají právo usadit se s nimi, by bylo v rozporu s cílem nařízení č. 1612/68, který byl připomenut výše.
- 58 Pokud jde na druhé straně o věc R, dotčené děti mají jakožto rodinní příslušníci pracovníka, jenž je státním příslušníkem členského státu zaměstnaným na území jiného členského státu, právo pobytu a právo absolvovat školní docházku na základě článků 10 a 12 nařízení č. 1612/68.
- 59 Jak vyplývá z bodu 50 tohoto rozsudku, tato ustanovení mají totiž usnadnit začlenění migrujícího pracovníka a jeho rodiny v hostitelském členském státě, aby byl dosažen cíl nařízení č. 1612/68, tj. volný pohyb pracovníků, za současného dodržování svobody a důstojnosti.
- 60 I když se R a její první manžel v mezidobí rozvedli, ze spisu vyplývá, že tento pokračuje ve výkonu zaměstnání ve Spojeném království, a má tak postavení pracovníka, jenž je státním příslušníkem členského státu zaměstnaným na území jiného členského státu ve smyslu článků 1 a 10 nařízení č. 1612/68.
- 61 Za těchto okolností jasně vyplývá z ustanovení nařízení č. 1612/68, a zejména z článků 10 a 12 tohoto nařízení, že děti prvního manžela R mají stále právo pobytu v hostitelském členském státě, jakož i právo zde absolvovat školní docházku za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.
- 62 Skutečnost, že děti prvního manžela R s ním nebydlí trvale, se nedotýká práv, která mají na základě článků 10 a 12 nařízení č. 1612/68. Článek 10 tohoto nařízení nevyžaduje, když stanoví, že rodinný příslušník migrujícího pracovníka má právo usadit se s pracovníkem, aby s ním dotyčný rodinný příslušník trvale bydlel, ale, jak stanoví třetí odstavec tohoto článku, pouze to, aby ubytování, které pracovník má, mohlo být považováno za obvyklé pro jeho rodinu (viz rozsudek ze dne 13. února 1985, Diatta, 267/83, Recueil, s. 567, bod 18).
- 63 S ohledem na předcházející je třeba odpovědět na první otázku tak, že děti občana Evropské unie, které se usadily v členském státě, zatímco jejich rodič v tomto členském státě vykonával práva pobytu jakožto migrující pracovník, mají právo zde pobývat, aby zde mohly získat obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68. Skutečnost, že se rodiče dotčených dětí v mezidobí rozvedli, skutečnost, že pouze jeden z rodičů je občanem Unie a že již není migrujícím pracovníkem v hostitelském členském státě, nebo skutečnost, že děti samy nejsou občany Unie, nemá v tomto ohledu žádný vliv.

K druhé otázce

- 64 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda – pokud děti mají právo pobytu v hostitelském členském státě, aby zde mohly získat obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68 – musí být toto ustanovení vykládáno tak, že umožňuje rodiči, který o děti skutečně pečuje, bez ohledu na jeho státní příslušnost, s nimi pobývat za účelem usnadnění výkonu tohoto práva, a to navzdory skutečnosti, že rodiče dětí se v mezidobí rozvedli nebo že rodič, který je občanem Evropské unie, již není migrujícím pracovníkem v hostitelském členském státě.

Vyjádření předložené Soudnímu dvoru

- 65 Podle R a rodiny Baumbastových musí být ustanovení práva Společenství vykládána široce, aby práva, která přiznávají, byla účinná, zejména jedná-li se o tak základní právo, jako je právo na rodinný

život. Domnívají se tak, že, pokud jde o nezletilé děti, které strávily celý svůj život se svou matkou a stále s ní žijí, odmítnutí přiznat této matce právo pobytu po dobu školní docházky dětí, představuje zásah do těchto práv, který činí jejich výkon marným. Rovněž namítají, že takovéto odmítnutí představuje nepřiměřený zásah do rodinného života v rozporu s článkem 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLPZS“).

- 66 Vláda Spojeného království a vláda německá, jakož i Komise navrhuje Soudnímu dvoru, aby odpověděl na druhou otázku záporně. Tvrdí, že z článku 12 nařízení č. 1612/68 nelze dovodit právo pobytu ve prospěch rodičů, již jsou státními příslušníky třetí země. Práva těchto osob jsou určena podmínkami, jež přímo upravují výkon svobody pohybu. Po rozvodu nebo po ukončení činnosti manžela nebo manželky jakožto migrujícího pracovníka v hostitelském členském státě, který je státním příslušníkem Společenství, nepřiznává právo Společenství manželovi nebo manželce, již jsou státními příslušníky třetí země, právo pobytu, které by vyplývalo z práva dětí na vzdělání.
- 67 Podle vlády Spojeného království v případě, že je hostitelský členský stát povinen povolit dětem pobývat na jeho území, aby zde mohly získat obecné vzdělání na základě článku 12 nařízení č. 1612/68, povinnost tohoto státu podporovat podněty umožňující těmto dětem získávat uvedené vzdělání za co nejlepších podmínek nesmí být vykládána v tom smyslu, že tento stát je povinen povolit osobě, která o děti pečuje, s nimi pobývat. Tato vláda uvádí, že pokud by se prokázalo, že se odmítnutí takového práva pobytu dotýká neodůvodněným způsobem rodinného života, jenž je chráněn článkem 8 EÚLPZS, Home Office (ministerstvo vnitra) může přiznat výjimečné právo pobytu rodiči, který o dítě pečuje, odchýlením se od Immigration Rules.

Závěry Soudního dvora

- 68 Zprv je třeba uvést, že článek 12 nařízení č. 1612/68, jakož i práva z něho vyplývající, je třeba vykládat v závislosti na struktuře a účelu tohoto nařízení. Ze všech ustanovení tohoto nařízení přitom vyplývá, že za účelem usnadnění pohybu rodinných příslušníků pracovníků vzala Rada v úvahu jednak důležitost, kterou má z hlediska lidského pro pracovníka, sloučení rodiny, a jednak důležitost, kterou má z jakéhokoli hlediska začlenění pracovníka a jeho rodiny v hostitelském členském státě, bez jakéhokoli rozdílu v zacházení ve srovnání se státními příslušníky tohoto státu (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 18. května 1989, Komise v. Německo, 249/86, s. 1263, bod 11).
- 69 Jak vyplývá z odpovědi na první otázku, článek 12 nařízení č. 1612/68 má zvláště zajistit, aby děti pracovníka Společenství mohly, i když již tento pracovník nevykonává zaměstnání v hostitelském členském státě, zahájit a, podle okolností, dokončit svou školní docházku v tomto členském státě.
- 70 Zadruhé, je třeba uvést, že z judikatury Soudního dvora vyplývá, že samotné postavení migrujícího pracovníka, jakož i práva, jež mají rodinní příslušníci pracovníka Společenství na základě nařízení č. 1612/68, mohou trvat za určitých okolností i po skončení pracovního poměru (viz v tomto smyslu výše citovaný rozsudek Echternach a Moritz, bod 21, a ze dne 12. května 1998, Martínez Sala, C-85/96, Recueil, s. I-2691, bod 32).
- 71 Za takových okolností jako ve věcech v původních řízeních, kdy děti mají na základě článku 12 nařízení č. 1612/68 právo pokračovat ve školní docházce v hostitelském členském státě, zatímco rodičům zajišťujícím péči o ně hrozí, že v jedné věci ztratí svá práva pobytu z důvodu rozvodu s migrujícím pracovníkem, a v druhé věci z toho důvodu, že rodič vykonávající zaměstnání v hostitelském členském státě jakožto migrující pracovník zde již nepracuje, je jasné, že odepřít těmto rodičům možnost pobývat v hostitelském členském státě po dobu školní docházky jejich dětí může tyto děti zbavit práva, které jim bylo přiznáno zákonodárcem Společenství.
- 72 Krom toho je v souladu s judikaturou Soudního dvora třeba vykládat nařízení č. 1612/68 ve světle požadavku na respektování rodinného života stanoveného v článku 8 EÚLPZS, neboť toto respektování je součástí základních práv, která jsou podle ustálené judikatury uznána právem Společenství (viz výše citovaný rozsudek Komise v. Německo, bod 10).
- 73 Právo přiznané článkem 12 nařízení č. 1612/68 dítěti migrujícího pracovníka absolvovat za co nejlepších podmínek školní docházku v hostitelském členském státě má nutně za následek to, že toto dítě má právo být doprovázeno osobou skutečně o ně pečující, a proto tato osoba může pobývat s tímto

dítětem v tomto členském státě po dobu jeho studií. Odmítnout udělení povolení k pobytu rodiči, který skutečně pečuje o dítě, jež vykonává své právo absolvovat školní docházku v hostitelském členském státě, by bylo zásahem do tohoto práva.

74 Pokud jde o tvrzení Komise, že právo pobytu nemůže být vyvozeno z článku 12 nařízení č. 1612/68 ve prospěch osoby, která není dítětem migrujícího pracovníka z důvodu, že postavení migrujícího pracovníka je nezbytnou podmínkou jakéhokoli práva podle tohoto ustanovení, je třeba připomenout, že vzhledem k celkové souvislosti a cílům sledovaným nařízením č. 1612/68, a zejména jeho článku 12, toto nařízení nemůže být vykládáno restriktivně (viz v tomto smyslu výše citovaný rozsudek Diatta, bod 17) a nesmí být v žádném případě zbaveno svého užitečného účinku.

75 S ohledem na předcházející skutečnosti je třeba odpovědět na druhou otázku tak, že jestliže děti požívají právo pobytu v hostitelském členském státě, aby zde získaly obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68, musí být toto ustanovení vykládáno tak, že umožňuje rodiči, který o tyto děti skutečně pečuje, bez ohledu na jeho státní příslušnost, s nimi pobývat za účelem usnadnění výkonu tohoto práva, a to navzdory skutečnosti, že rodiče dětí se v mezidobí rozvedli nebo že rodič, který je občanem Evropské unie, již není migrujícím pracovníkem v hostitelském členském státě.

K třetí otázce

76 Podstatou první části třetí otázky předkládajícího soudu je, zda občan Evropské unie, který již nemá v hostitelském členském státě právo pobytu jakožto migrující pracovník, zde může jakožto občan Unie mít právo pobytu na základě přímého použití čl. 18 odst. 1 ES.

Vyjádření předložené Soudnímu dvoru

77 Podle p. Baumbasta skutečnost, že právo pobývat volně na území členských států stanovené v článku 18 ES podléhá omezením a že je stanoveno ve Smlouvě o ES, nezabývá tento článek přímého účinku. Toto ustanovení musí být vykládáno tak, že z něj vyplývá, že p. Baumbast má stále právo pobytu ve Spojeném království, i když pracuje mimo Evropskou unii. Toto použití článku 18 ES umožňuje výkon práva volného pohybu stanoveného ve Smlouvě o ES na základě pouhého důkazu o státní příslušnosti, ale je v souladu s dřívějšími právními předpisy v této oblasti.

78 Vláda Spojeného království a vláda německá poukazují na to, že právo pobytu nemůže vyplývat přímo z čl. 18 odst. 1 ES. Omezení a podmínky stanovené v tomto odstavci prokazují, že tento článek není pojat jako samostatné ustanovení.

79 Komise tvrdí, trvající na politickém a právním významu článku 18 ES, že samotné znění tohoto ustanovení, a zvláště jeho odstavce 1, ukazuje meze tohoto článku. Za současného stavu práva Společenství podléhá právo pohybu a pobytu zakotvené tímto článkem dřívějším pravidlům jak primárním, tak sekundárním, která vymezují skupiny osob, jež tato práva mohou požívat. Tato práva jsou spojena s hospodářskou činností nebo s existencí dostatečných finančních prostředků. Vzhledem k tomu, že třetí předběžná otázka vychází z předpokladu, že p. Baumbast nemá k dispozici žádné jiné ustanovení práva Společenství, na kterém by mohl založit své právo pobytu ve Spojeném království, Komise dospívá k závěru, že článek 18 ES mu nemůže být za současného stavu práva a za takových okolností nijak nápomocný.

Závěry Soudního dvora

80 Podle ustálené judikatury představuje právo státních příslušníků členského státu vstoupit na území jiného členského státu a pobývat zde právo přímo přiznané Smlouvou o ES nebo, podle okolností, ustanoveními přijatými k provedení této Smlouvy (viz zejména rozsudek ze dne 8. dubna 1976, Royer, 48/75, Recueil, s. 497, bod 31).

81 I když je skutečností, že před vstupem Smlouvy o Evropské unii v platnost Soudní dvůr upřesnil, že právo pobytu přiznané přímo Smlouvou o ES podléhá podmínce výkonu hospodářské činnosti ve smyslu článků 48, 52 a 59 Smlouvy o ES (nyní po změně články 39, 43 a 49 ES) (viz rozsudek ze dne 5. února 1991, Roux, C-363/89, Recueil, s. I-273, bod 9), nemění to nic na tom, že od té doby bylo do

Smlouvy o ES zavedeno občanství Unie a čl. 18 odst. 1 ES každému občanu přiznal právo volně se pohybovat a pobývat na území členských států.

- 82 Na základě čl. 17 odst. 1 ES je občanem Unie každá osoba, která má státní příslušnost členského státu. Občanství Unie je předurčeno k tomu, aby se stalo základním statutem státních příslušníků členských států (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 20. září 2001, Grzelczyk, C-184/99, Recueil, s. I-6193, bod 31).
- 83 Krom toho Smlouva o Evropské unii nevyžaduje, aby občané Unie vykonávali zaměstnání nebo samostatnou výdělečnou činnost proto, aby měli práva stanovená ve druhé části Smlouvy o ES týkající se občanství Unie. Mimoto nic v textu této Smlouvy neumožňuje domnívat se, že občané Unie, kteří se usadili v jiném členském státě, aby zde vykonávali závislou činnost, jsou zbaveni práv, která jim přiznává Smlouva o ES z důvodu tohoto občanství, pokud tato činnost skončila.
- 84 Pokud jde zvláště o právo pobytu na území členských států stanovené v čl. 18 odst. 1 ES, je třeba konstatovat, že toto právo je přiznáno přímo každému občanovi Unie jasným a přesným ustanovením Smlouvy o ES. Pan Baumbast má tedy pouze na základě skutečnosti, že je státním příslušníkem členského státu, a tudíž i občanem Unie, právo dovolávat se čl. 18 odst. 1 ES.
- 85 Toto právo pobytu občanů Unie na území jiného členského státu je samozřejmě přiznáno s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvě o ES, jakož i v ustanoveních přijatých k jejímu provedení.
- 86 Uplatnění omezení a podmínek připuštěných v čl. 18 odst. 1 ES v souvislosti s výkonem tohoto práva pobytu však podléhá soudnímu přezkumu. V důsledku toho nebrání případná omezení a podmínky tohoto práva tomu, aby ustanovení čl. 18 odst. 1 ES přiznala jednotlivcům práva, kterých se mohou dovolávat před soudy a která musí vnitrostátní soudy chránit (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 4. prosince 1974, Van Duyn, 41/74, Recueil, s. 1337, bod 7).
- 87 Pokud jde o omezení a podmínky vyplývající z ustanovení sekundárního práva, čl. 1 odst. 1 směrnice 90/364 stanoví, že členské státy mohou vyžadovat od státních příslušníků členských států, kteří chtějí požívat práva pobytu na jejich území, aby měli pro sebe i pro své rodinné příslušníky uzavřeno nemocenské pojištění vůči všem rizikům v hostitelském členském státě a aby měli dostatečné finanční prostředky na to, aby se během svého pobytu nestali zátěží pro sociální pomoc hostitelského členského státu.
- 88 Pokud jde o uplatnění těchto podmínek pro účely věci Baumbast, je třeba podotknout, že ze spisu vyplývá, že p. Baumbast vykonává závislou činnost ve třetí zemi na účet německých společností a že on ani jeho rodina nevyužili sociální pomoci v hostitelském členském státě. Za těchto okolností nebylo popíráno, že p. Baumbast splňuje podmínku týkající se existence dostatečných finančních prostředků uloženou směrnicí č. 90/364.
- 89 Pokud jde o podmínku týkající se nemocenského pojištění, ze spisu vyplývá, že jak p. Baumbast, tak jeho rodinní příslušníci mají uzavřeno komplexní zdravotní pojištění v Německu. Zdá se, že Immigration Adjudicator došel k závěru, že toto nemocenské pojištění nemůže pokrýt neodkladnou péči poskytnutou ve Spojeném království. Předkládajícímu soudu přísluší ověřit správnost tohoto zjištění s přihlédnutím k ustanovením nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství (Úř. věst. L 149, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 35). Je třeba zvláště odkázat na čl. 19 odst. 1 písm. a) tohoto nařízení, který zaručuje právo zaměstnaného nebo samostatně výdělečně činného pracovníka pobývajících v jiném členském státě, jehož stav vyžaduje péči na území členského státu pobytu, na věcné nemocenské dávky od orgánu tohoto státu poskytované na účet příslušného členského státu.
- 90 V každém případě omezení a podmínky uvedené v článku 18 ES a stanovené směrnicí č. 90/364 vycházejí z myšlenky, že výkon práva pobytu občanů Unie může být podřízen legitimním zájmům členských států. V tomto ohledu je třeba připomenout, že ze čtvrtého bodu odůvodnění směrnice 90/364 vyplývá, že osoby požívající práva pobytu se nesmějí stát „nepřiměřeným“ zatížením veřejných financí hostitelského členského státu.

- 91 Při uplatnění těchto omezení a podmínek však musí být dodržovány meze uložené právem Společenství a toto uplatnění musí být v souladu s obecnými zásadami tohoto práva, zejména se zásadou proporcionality. To znamená, že vnitrostátní opatření přijatá v tomto ohledu musí být přiměřená a nezbytná pro dosažení sledovaného cíle (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 2. srpna 1993, Alluè a další, C-259/91, C-331/91 a C-332/91, Recueil, s. I-4309, bod 15).
- 92 V souvislosti s použitím zásady proporcionality na okolnosti věci Baumbast je zaprvé třeba připomenout, že nebylo popíráno, že p. Baumbast má k dispozici dostatečné finanční prostředky ve smyslu směrnice 90/364; zadruhé, že p. Baumbast pracoval, a tedy pobýval legálně v hostitelském členském státě několik let, původně jako zaměstnanec, posléze jako pracovník vykonávající samostatnou výdělečnou činnost; zatřetí, že po tuto dobu jeho rodina rovněž pobývala v hostitelském členském státě a zůstala zde i po ukončení jeho závislé a samostatné výdělečné činnosti v tomto státě; začtvrté, že p. Baumbast ani jeho rodinní příslušníci se nestali zatížením veřejných financí hostitelského členského státu, a zapáté, že jak p. Baumbast, tak jeho rodina měli uzavřeno komplexní zdravotní pojištění v jiném členském státě Unie.
- 93 Za těchto podmínek je odmítnutí povolit p. Baumbastovi výkon práva pobytu, které je mu přiznáno čl. 18 odst. 1 ES, na základě použití ustanovení směrnice 90/364 z důvodu, že nemocenské pojištění, které má, nepokrývá náležitou péči poskytovanou v hostitelském členském státě, nepřiměřeným zásahem do výkonu tohoto práva.
- 94 Je tedy třeba odpovědět na první část třetí otázky tak, že občan Evropské unie, který již nemá v hostitelském členském státě právo pobytu jakožto migrující pracovník, zde může jakožto občan Unie požívat právo pobytu na základě přímého použití čl. 18 odst. 1 ES. Výkon tohoto práva podléhá omezením a podmínkám stanoveným v tomto ustanovení, ale příslušné orgány a, podle okolností, vnitrostátní soudy musí dbát na to, aby při uplatnění těchto omezení a podmínek byly dodržovány obecné zásady práva Společenství, a zejména zásada proporcionality.
- 95 Podstatou druhé a třetí části třetí otázky předkládajícího soudu je, zda v případě, že má p. Baumbast právo pobytu na základě čl. 18 odst. 1 ES, jeho rodinní příslušníci mají právo pobytu na základě téhož ustanovení. S ohledem na odpovědi podané na první dvě otázky není nutné na tyto části třetí otázky odpovídat.
- 96 S ohledem na odpověď podanou na první část třetí otázky není rovněž nutné odpovídat na čtvrtou otázku.

K nákladům řízení

- 97 Výdaje vzniklé vládě Spojeného království a německé vládě, jakož i Komisi, které předložily Soudnímu dvoru vyjádření, se nenahrazují. Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud.

Z těchto důvodů

SOUDNÍ DVŮR

o otázkách, které mu byly předloženy Immigration Appeal Tribunal usnesením ze dne 28. května 1999, rozhodl takto:

- 1) Děti občana Evropské unie, které se usadily v členském státě, zatímco jejich rodič v tomto členském státě vykonával práva pobytu jakožto migrující pracovník, mají právo zde pobývat, aby zde získaly obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství. Skutečnost, že se rodiče těchto dětí v mezidobí rozvedli, skutečnost, že pouze jeden z rodičů je občanem Unie a že již není migrujícím pracovníkem v hostitelském členském státě, nebo skutečnost, že děti samy nejsou občany Unie, nemá v tomto ohledu žádný vliv.**

- 2) **Jestliže děti mají právo pobytu v hostitelském členském státě, aby zde získaly obecné vzdělání v souladu s článkem 12 nařízení č. 1612/68, musí být toto ustanovení vykládáno tak, že umožňuje rodiči, který o tyto děti skutečně pečuje, bez ohledu na jeho státní příslušnost, s nimi pobývat za účelem usnadnění výkonu tohoto práva, a to navzdory skutečnosti, že rodiče těchto dětí se v mezidobí rozvedli nebo že jejich rodič, který je občanem Evropské unie, již není migrujícím pracovníkem v hostitelském členském státě.**
- 3) **Občan Evropské unie, který již nemá v hostitelském členském státě právo pobytu jakožto migrující pracovník, zde může jakožto občan Unie požívat právo pobytu na základě přímého použití čl. 18 odst. 1 ES. Výkon tohoto práva podléhá omezením a podmínkám stanoveným v tomto ustanovení, ale příslušné orgány a, podle okolností, vnitrostátní soudy musí dbát na to, aby při uplatnění těchto omezení a podmínek byly dodržovány obecné zásady práva Společenství, a zejména zásada proporcionality.**

Rodríguez Iglesias

Jann

Macken

Colneric

Von Bahr

Gulmann

Edward

La Pergola

Puissochet

Wathelet

Skouris

Cuhna Rodrigues

Timmermans

Takto vyhlášeno na veřejném zasedání v Lucemburku dne 17. září 2002.

Vedoucí soudní kanceláře

Předseda

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

